

BELÇİKA'DA KÜTÜPHANELER VE KÜTÜPHANECİLİK EĞİTİMİ

Muallâ YAMAN

Millî Kütüphane Uzmanlarından

Belçika Hükümeti, üç Türk kütüphanecisini Belçika Kütüphanelerini görme-ye davet etmişti. 1965 Eylül ayı içinde yaptığımız, iki hafta süren bu gezi bize Belçika'daki bütün kütüphaneleri görmek ve kütüphanecilik konusunda yapılanları öğrenmek imkânını verdi.

KÜTÜPHANELER

Hazırlanan program gereğince, birinci hafta Brüksel dışındaki halk kütüphanelerini, ikinci hafta Brüksel'deki kütüphaneleri gezdik.

Belçika Kütüphaneleri iki grupta toplanabilir: Birinci gruba giren kütüphaneler:

- a — Millî Kütüphane
- b — Üniversite kütüphaneleri
- c — İhtisas kütüphaneleri
- ç — İdari müessese (resmi veya özel) kütüphaneleri
- d — Okul kütüphaneleri.

İkinci grup Halk Kütüphaneleridir.

Millî Kütüphane : Kraliyet Kütüphanesi veya 1 inci Albert Kütüphanesi adını taşıyan Belçika Millî Mütüphanesi, Brüksel'in merkezi bir yerinde, çok büyük bir binayı işgal etmektedir ve halen ilâve binalar yapılmaktadır.

Kütüphaneden 21 yaşından yukarı her yetişkin Belçikalı ve Belçikada oturan yabancılar faydalanabilir. Mamafih, üniversiteye veya bir yüksek okula kayıtlı öğrenciler için yaş bahis konusu değildir. Kütüphane okuyucuları, kimlik kartlarını göstererek, bir fotoğraf ve yıllık ücret olan 20 F. verirler ve giriş kartı alırlar. Kartların süresi Aralık sonuna kadardır ve tekrar yenilenebilir. İhtiyaç halinde 5 F. karşılığı 1 günlük geçici kart verilebilir.

Okuma Salonları, tatil günleri dışında hergün 9-21 arası (cumartesi 9-19) açıktır. Koleksiyonlardan, Kütüphane içinde faydalanılabilir, okuma salonlarına kitap ve çanta sokulmaz.

Bütün Millî Kütüphanelerde olduğu gibi, burada da kitap, dergi ve gazete koleksiyonlarından başka, harita ve plan, el yazmaları, estamlar, para ve madalya koleksiyonları yapılmaktadır. Ayrıca çok geniş bir fotoğrafik röprodüksiyon servisi, muazzam ve en modern makinelerle çalışmaktadır.

Millî Kütüphane, Belçikadaki bütün neşriyatı toplamaktadır. Derleme Kanunu bir yıl önce kabul edilmiştir, ve bir tek nüshanın bu kütüphaneye verilmesini temin eder. Derleme Kanunundan önce, neşriyatı satınalmak suretile toplanmışlar. Kütüphane koleksiyonu, derleme nüshalarından başka, bağış, mübadele ve satınalma suretile çoğaltılmaktadır. Halen kütüphanede bulunan matbu eserlerin sayısı takriben 2.000.000 cilt kadardır.

Katalogları alfabetik katalog ve konu katalogu olmak üzere iki kısımdır. Okuma salonunda müracaat kitapları koleksiyonu vardır ve okuyucular bunlardan serbestçe faydalanabilirler.

Sürelî yayınlar salonunda, halen çıkmakta olan 4.000 e yakın sürelî yayın, raflarda sistematik olarak okuyucuların istifadesine sunulmuştur. Önceki yıllara ait koleksiyonlarından da, ancak okuma salonunda faydalanılabilir. Kraliyet Kütüphanesi 15.000 e yakın sürelî yayına abonedir. Sürelî yayınlar okuma salonundan başka, ciltlenmiş eski gazetelerin okunduğu bir gazete salonu vardır. Gazetelerin ciltlenmemiş sayıları, prensip olarak okuyucuya verilmezler.

Kitap veya sürelî yayınların satın alınmasında okuyucuların dilekleri ön plâna alınır.

Millî Kütüphane, diğer Belçika kütüphanelerinden, ve yabancı kütüphanelerden, kendi koleksiyonunda bulunmayan eseri ödünç olarak getirir, okuyucu faydalandıktan sonra iade eder. Yabancı memleketlerden yapılan iarelerde gönderme masrafı okuyucuya aittir.

Kütüphanenin Kıymetli Eserler Bölümünde, 2.300 ü inkunabel olan 33.000 basma eser bulunmaktadır. Kitabın, onbeşinci asırdan günümüze kadar geçirdiği devreleri orada görmek mümkündür. XV inci asırdan beri cilt sanatının geçirdiği gelişmeleri gösteren pek çok cilt örneği vardır. Bu kısım, hümanistlerin yazıları ile, ilimler tarihi, Belçika tarihi, Belçika hukuku ve flaman edebiyatı bakımından zengindir. Müzik konusunda, bilhassa çoksesli eserler ve müzik teorisi ile ilgili eski kitaplar bulunmaktadır. Bölümün alfabetik ve sistematik, kataloglarından başka, sık sık müracaat edilen, matbaacılar, resimliyenlere, cilt yapanlara, armalara, eser sahibinin dış kapaktaki etiketine, el yazmalarının menşelerine, yazarların el yazmalarına, tıpkı basımlara, kullanılan kâğıdın maddesine, ve daha başka meraklı hususlara ait hazırlanmış kataloglar vardır.

Haritalar ve plânlar Servisinde, 40.000 e yakın harita koleksiyonu vardır. Bu dokümanların ekseriyeti Belçika'ya aittir, kalan kısmı bütün dünya memleketleri ile ilgilidir. Eski harita röproduksiyonları da vardır, fakat ekserisi, en eskileri XVI inci asra ait orijinal haritalardır. Serviste, aynı zamanda eski ve modern şehir plânlarından zengin bir koleksiyon bulunmaktadır; bunlar çeşitli memleketlerin şehirlerine aittir, fakat Belçika şehirlerine ait olanlar ekseriyettir. Dokümanlar, coğrafi bir sıra ile yerleştirilmiştir. İki katalog vardır: topoğrafik katalog ve hazırlayanların adlarına göre yapılmış alfabetik katalog.

El yazmaları kısmında, dört seriye ayrılan genel bir koleksiyon bulunur. Bunlar Bourgogne el yazmaları, Hollandiste'lere ait el yazmaları, XVIII inci asırda kapatılan manastırların el yazmaları ve Van Hulthem koleksiyonudur. Bunların dışında, çeşitli özel koleksiyonlar da vardır ve ayrıca kataloglanmışlardır. El yazmaları katalogları, orijinlerine, konularına, sahiplerine v.s. göre olmak üzere çeşitlidir.

Estamplar Bölümünde, 650.000 parça, halkın istifadesine sunulmuştur. Bir kısmı dokümanter vasıfta eserler, bir kısmı da XV inci asırdan günümüze kadar çeşitli okullara, bilhassa Belçika Millî Okullarına ait sanat eserleridir. Sanatkârların isimlerine göre alfabetik olarak tanzim edilmiştir. Bölümde, çeşitli özel koleksiyonlar da vardır: tarih, portreler, topoğrafya, kıyafetler, uniformalar, halka ait resimler, haçlı seferinde kullanılmış bayraklar, v.s. Bunlardan başka eski ve modern desenlerden bir koleksiyon bulunmaktadır.

Kalkografi koleksiyonunda, tahta veya maden üzerine işlenmiş 4.200 kadar planş vardır. Eski planşların ve modern planş denemelerinin yeniden yapılan lüks veya kalkografik baskıları Kütüphanenin sergi salonunda satılmaktadır. Yapanların adına ve konuya göre hazırlanmış fiş katalogları vardır. Gravür albümleri de, istifadeye hazır olarak tutulmaktadır.

Para ve madalyalar koleksiyonunda, aynı zamanda mühürler, mühür kalıpları ve vazo gibi çeşitli parçalar bulunuyor. Bütün bunlar topoğrafik ve, içindekine göre kronolojik sırada tutulmaktadır. Bölümde bulunan atölyede, istenirse para, madalya ve mühürlerin alçıdan kopyaları yapılabilir.

Fotoğrafik röportaj servisinde, fotoğraf, fotokopi, kserografi ve mikrofilm işleri yapılmaktadır.

Kraliyet Kütüphanesinde, hergün saat 10-18 arası açık olan bir sergi salonu vardır. Burada sergiler tertiplenir ve kütüphane, bu sergilerin resimli kataloglarını yayımlar.

Millî Kütüphanenin yayımları arasında en önemli olanlar şunlardır: 1 — Belçika Bibliyografyası: Belçika Kraliyet Kütüphanesine giren, Belçikada çıkan veya Belçika ile ilgili yayımların aylık listesidir.

2 — Yayımlanmakta olan yabancı periyodiklerin katalogu.

3 — Belçika Kraliyet Kütüphanesinde kullanılan katalog kaideleri.

Üniversite Kütüphaneleri : Üniversitelerin bünyeleri içinde kurulmuştur. Bunlardan biri olan, Brüksel Üniversitesi Kütüphanesini gördük. Katalogları, Okuma Salonu, Süreli yayınlar okuma salonu, Depoları ve bibliyografyalarla kitapçı kataloglarının toplandığı bölüm, üniversitenin ihtiyacını karşılayacak şekilde düzenlenmiştir.

İhtisas Kütüphaneleri, İdari Müessese Kütüphaneleri ve Oku Kütüphanelerinin örnek görmek imkânı olmadı. İdari müessese kütüphanelerinin ihtisas kütüphanelerine benzediği, meselâ Millî Eğitim Bakanlığı kütüphanesinde daha çok eğitim konusunda eserler bulunduğu ifade edildi. Bu gruba sokabileceğimiz Meclis Kütüphanesini gezdik, ekseriyetle siyasî, hukukî ve idarî eserler bulunmakta, milletler arası meselelerle ilgili kupürlerle, dosyalar hazırlanmaktadır.

Halk Kütüphaneleri : Belçika Halk Kütüphanelerinin büyük bir kısmını gördük. Bunlar, «Malines» halk kütüphanesi, «Anvers» halk kütüphaneleri, «Forrières» bölgesi kütüphaneleri, «Liege» kütüphaneleri, «Charleroi» kütüphanesi, Brüksel halk kütüphaneleridir. Bu kütüphanelerin ekseriyeti yeni yapılmış modern binalarda hizmet görmektedir. Halkın kütüphaneyi sevmesi ve kütüphaneden faydalanması için gerekli her şey düşünülmüş; rahat okuma salonları açık raflarda dizili kitapların güzel görünüşü, evlere ödünç verilmesinde kolaylıklar gibi. Bazılarında halka ödünç plâk veren diskotekler kurulmuş. Halk Kütüphanelerine bağlı çocuk kütüphaneleri de gayet iyi çalışmakta, koleksiyonlarının cazip oluşu, hikâye, resim ve müzik saatleri ile çocuklara faydalı olmaktadır. «Bibliobüs»lerle çalışan gezici kütüphaneler, bir merkeze bağlı olarak çalışmakta, merkezden aldığı kitapları kütüphanesi olmayan bölgelerdeki halkın ayağına götürmektedir. Özel olarak yapılan bu kitap otobüsleri on beş günde bir muayyen yerlere geliyor, halk daha önce aldığı kitapları iade ediyor, yenilerini alıyor. Bu şekilde, hizmet hakkın ayağına götürülüyor. Halk kütüphanelerinin bazıları, kültür merkezi vazifesi görmekte, konserler, konferanslar, tertiplenmektedir.

Kanuna göre halk kütüphaneleri herkese açıktır, koleksiyonları, halkı eğitici ve yetiştirici mahiyette eserlerden meydana gelmiştir, siyasi ve dini propaganda yapamazlar.

Halk kütüphanelerinin kuruluşunda, illerin, belediyelerin ve halkın çeşitli oranlarda rolü vardır. Eğitim Bakanlığında, Halk Kütüphaneleri Yüksek Konseyi kurulmuştur. Bu konsey, halk kütüphanelerinin kanunlara uygun olarak çalışıp çalışmadığını kontrol eder ve bu konuda Bakanlığa rapor verir. Halk kütüphaneleri ile ilgili her konuda fikrini söyler, kütüphanelerin ihtiyaçlarını Bakanlığa bildirir.

Bu kütüphanelerden başka, Hastane Kütüphaneleri Millî Konseyini ziyaret ettik. Kızılhaç tarafından kurulan bu teşkilât, merkezde toplanan kitapları, katalogunu hazırladıktan sonra, hastanelere dağıtılıyor ve muayyen süre sonra değiştiriyor, böylece hastaların okuma ihtiyacı karşılanıyor. Konseyin seçtiği kitaplar, merkezde fakri olarak çalışan kızılhaç mensubu kadınlar tarafından ciltlenmektedir. Sonra kitabın konusu incelenmekte hangi yaşta ve hangi hastaların okuyabileceği tesbit edilerek arka kapağına özel işaretler konmaktadır. Hastanelerde dağıtıcılar bu işaretlere uygun olarak kitapları hastalara verirler. Bu merkezde, hastaların yorulmadan okumalarını temin eden aletler bulunduruluyor.

Ayrıca, Askerî Birliklerin Kütüphanelerinin merkezini ve bir kışla kütüphanesini gördük. Kitapları, merkez satınalmakta, ciltlenmekte ve katalogunu yapmakta, sonra birliklere dağıtılmaktadır. Her birlik kendinde bulunan kitapların katalogunu yapmakta, sonra kitapları okumaya hazır vaziyette açık raflarda istifaade sunmaktadır.

KÜTÜPHANECİLİK EĞİTİMİ

Belçika'da kütüphanecilik eğitimi, Yüksek kütüphanecilik Okullarında ve Kütüphanecilik kurslarında yapılmaktadır.

Gece eğitim yapan dört Yüksek Kütüphanecilik Okulu vardır. Bunların ikisi Brükseldedir. Biri Flamanca, diğeri Fransızca tedrisat yapmaktadır. 3 üncüsü Liège'de Fransızca öğretim yapan okul, 4 üncüsü de Anvers'de Flamanca öğretim yapan oku'dur. Bu okullarda öğretim üniversite ayarında değildir, teknik uzman yetiştirir. Eğitim iki yıldır. 3 üncü sene, stajlara, seminerlere ve yapılan araştırmaların yazılmasına hasredilmiştir.

Bu okullara, halk kütüphanelerinin kütüphanecileri, ilim kütüphanelerinin teknik personeli, kütüphane memurları, dokümantasyon veya danışma hizmeti gören müesseselerin mensupları ve kütüphanelerle işbirliği yapan eğitim personeli devam etmektedir.

Brüksel'deki Fransızca eğitim yapan okulun bir dersinde dinleyici olarak bulunduğuk. Akşam 18.00.20.00 arası yapılan derste, öğrencilere, kütüphanecilik hakkında genel bilgi verildi ve Belçika kütüphanelerinin teşkilâtı anlatıldı.

Kütüphanecilik kursları. Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı tarafından açılmaktadır. 70 saat süren kurslar kütüphane idaresini öğrenmek isteyen herkese açıktır.

Daha çok, halk kütüphaneleri kütüphanecileri okul kütüphanelerini idare ederler, kitapçılar, dokümantasyonla ilgisi olanlar, eğitim merkezlerinde çalışanlar, gençlik teçekküllerinin idarecileri devam etmektedir. Kurs sonunda, bitirenlere, bir halk kütüphanesini idare edebileceğini gösteren sertifika verilir. Bunlar bir halk Kütüphanesi memuru veya daha büyük bir kütüphanede, Yüksek Kütüphanecilik okulu mezunlarının yanında yardımcı kütüphaneci olarak çalışırlar.

Florannes'de açılan kütüphanecilik kursunun tatbikat çalışmalarını gördük. Öğrenciler kendilerine nazari olarak anlatılanları tabik etmeye çalışıyorlardı: kitabın demirbaş kaydının yapılması, yer numarası verilmesi gibi.

Netice olarak, Belçika'da Kütüphanelerin çalışması ve kütüphanecilik eğitimi bakımından mükemmel işleyen bir düzen kurulduğunu söylemek gerekir. Belçikalı kütüphaneciler, kendi bünyelerine uygun olan bu düzenin kuruluşunda, İskandinav ülkelerinden, bilhassa kütüphaneciliğin çok ileri olduğu Danimarka'dan faydalandıklarını belirtiyorlar.